

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА**

**Історія науково методичного відділу
Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки
1958 -2024 роки**

Харків 2024

УДК 02

I 90

Історія науково методичного відділу Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки (1958 -2024 роки) / Департамент культури і туризму Харків. обл. військ. адмін., Харків. обл. універс. наук. б-ка; ред.-уклад.

Г. В. Бакаєва . – Харків : ХОУНБ, 2024. – 25с.

Укладач	Г. В. Бакаєва
Редактор	Г.В. Бакаєва
Комп'ютерний набір	Г. В. Бакаєва
Комп'ютерна верстка	Г. В. Бакаєва
Відповідальна за випуск	Н.І. Шостко

**Історія науково методичного відділу
Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки
1958 -2024 роки**

Харківська Державна обласна бібліотека для дорослих розпочала діяльність, згідно рішення №1015 Виконавчого комітету Харківської обласної Ради депутатів трудящих, від 25 липня 1951 року і згідно наказу №1 директора бібліотеки, від 4 грудня 1951 року.

В 1952 році вийшов наказ Ради Міністрів УРСР «Про заходи щодо покращення роботи масових бібліотек Української РСР». На виконання наказу були розроблені заходи, особлива увага була приділена методичній роботі бібліотек.

З 25 вересня 1958 року став функціонувати методично - бібліографічний відділ в Харківській Державній обласній бібліотеці для дорослих.

До штату методично - бібліографічного відділу входили: завідуючий відділом, головний бібліограф, головний бібліотекар, методист, старший бібліограф.

8 лютого 1962 року організовано науково-методичний відділ.

1951- 1960 роки

На кожному етапі розвитку суспільства перед бібліотеками поставали нові завдання, у вирішення яких активну участь брав методично-бібліографічний відділ.

Наприклад, за один рік на допомогу масовим бібліотекам видано 20 методичних і бібліографічних матеріалів: інструктивно – методичні листи, збірки методичних і бібліографічних матеріалів, розробки читацьких конференцій, бюлетені, брошури з обміну досвідом роботи бібліотек, пам'ятки читачам, списки рекомендованої літератури.

Методичний і бібліографічний відділ організовує довідково - бібліографічну роботу з питань бібліотекознавства і бібліографії, протягом року видано 202 довідки.

Поряд з виданням методичних і бібліографічних матеріалів, організацією практичної допомоги під час виїздів до районів, проводилась організаційна і методична допомога бібліотекам області з питань комплектування, організації каталогів. До методичної роботи залучалися працівники відділу комплектування і обробки, відділу міжбібліотечного і заочного абонементу.

Кожним працівником обласної бібліотеки за рік було проведено 36 - 40 виїздів, середньої тривалості по 4-5 днів.

Виїзди комплексні та тематичні, професійне навчання та обмін досвідом роботи. Відвідували бібліотеки з різною метою: перевірка їх роботи, вивчення діяльності бібліотеки в цілому або окремих її напрямків, надання методичної допомоги.

В ці роки розпочалася робота по створенню картотеки бібліотек області, розроблялася методична картотека.

В обласній бібліотеці щороку стажувалися студенти – практиканти Харківського державного бібліотечного інституту.

Робота бібліотек суттєво змінилася після виходу в 1952 році наказу Ради Міністрів УРСР «Про заходи щодо покращення роботи масових бібліотек Української РСР». У наказі вказувалось, що рівень роботи бібліотек не відповідає сучасним вимогам, бібліотечні фонди застарілі, читачі не отримують нових книг, незадовільний стан матеріально-технічної бази, на низькому рівні робота з підбору і виховання бібліотечних кадрів.

Посилилася методична допомога бібліотекам області.

Вся методична, бібліографічна і практична робота на допомогу бібліотекам і читачам була пов'язана з пропагандою рішень партії і уряду, пропаганди передового досвіду сільського господарства та з виробничими завданнями, які вирішувались трудящими області.

До господарських та політичних кампаній видавались збірки матеріалів, пам'ятки, листівки: «Обслуговування бригад і ударників комуністичної праці у масових бібліотеках», «Що читати про комплексну механізацію сільського

господарства республіки і Харківщини», «Комплексна механізація польових робіт на Харківщині».

Значного поліпшення досягнуто у пропаганді нових форм і методів бібліотечної роботи. На допомогу сільським бібліотекам у їх роботі, під час весняно-літніх польових робіт, були видані методичні та бібліографічні матеріали: «До весняно-літніх сільськогосподарських робіт», «На допомогу масовим бібліотекам під час збирання врожаю». На всіх обласних і міжрайонних семінарах і нарадах обговорювались ці питання, проводились заняття, обмін досвідом, організовувались виставки наочних засобів пропаганди, організовувались екскурсії у кращі бібліотеки області.

При активній участі обласної бібліотеки, проводилась робота по впровадженню відкритого доступу до книжкових фондів бібліотек, випускалися: «Організація відкритого доступу до фонду бібліотеки» методичний лист, «Досвід роботи бібліотек м. Харкова з відкритим доступом до книжкових фондів» бюлетень.

В 1960 році на обслуговування читачів з відкритим доступом до книжкових фондів перейшло 370 бібліотек, кількість бібліотек з відкритим доступом в порівнянні з 1959 роком зростає на 139 бібліотек.

Велику організаційно-методичну роботу провела обласна бібліотека по покращенню організації бібліотечного обслуговування населення шляхом складання єдиних міжвідомчих планів бібліотечного обслуговування населення області.

З метою посилення пропаганди передового досвіду роботи бібліотек видавались бюлетені обміну досвідом роботи: «Бібліотеки Харківщини працюють по новому», «Робота бібліотек на допомогу виробництву», листівка-плакат «Бібліотека - маяк культури».

Протягом одного року працівниками бібліотеки було проведено 40 цільових виїздів до районів області, під час яких було перевірено стан роботи і надана практична допомога 116 сільським та 35 районним бібліотекам. Було відвідано 18 районних бібліотек м. Харкова, яким надавалася практична

допомога з різних питань бібліотечної роботи. Під час виїздів стали практикуватися конкретні завдання та проводилися заняття з працівниками сільських бібліотек.

Методистами обласних бібліотек обиралася краща бібліотека, на базі якої проводили обласні семінари, запроваджувався передовий досвід серед бібліотек області.

В обласній бібліотеці створено оперативну методичну картотеку всіх бібліотек області, створено довідково-методичну бібліотеку методкабінету.

Бібліотека намагалася охопити своєю увагою усі верстви населення і соціальні групи міста і області, а також виробництво. Організовувались подвірні обходи, книгоношення, бібліотечні пересувки, пункти видачі книг, створення бібліотек на громадських засадах.

1961 -1962 роки

Семінари-практикуми; два рази на місяць семінари з політичних питань; школи передового досвіду; стажування; обласні наради; методичні години; курси підвищення кваліфікації; науково-практичні конференції; наради громадських бібліотекарів. Всі обласні семінари 4-х або 7-ми денні. Також двотижневі семінари для завідуючих сільськими бібліотеками, які не мають спеціальної освіти та практичного досвіду роботи, районні дводенні постійно діючі семінари сільських бібліотекарів. Наприклад, за один рік проведено 14 обласних нарад і семінарів, 36 районних семінарів за участі працівників обласної бібліотеки.

В 1962 рік було видано постанову Пленуму ЦК КПРС «Про стан і заходи поліпшення бібліотечної справи в країні». Одне з основних завдань цієї постанови - доведення книги до кожної виробничої ділянки, до кожної сім'ї, а також залучення до роботи бібліотек активу та запровадженню громадських начал у роботі бібліотек.

Саме ця робота на громадських засадах, що отримала кваліфікацію як громадська професія, дозволила залучити до виконання постанови Пленуму широке коло громадськості.

Обласна бібліотека підтримала ініціативу громадськості Красноградського району по створенню «Бібліотек на громадських засадах». У 1962 році обласна бібліотека вивчила досвід роботи першої бібліотеки на громадських засадах. Питання методики організації таких бібліотек обговорювались на міжрайонних семінарах сільських бібліотекарів, нарадах культосвітніх працівників області. НМВ видає методичний посібник «Організація бібліотек громадського обслуговування».

З метою посилення пропаганди передового досвіду роботи бібліотек було видано бюлетені обміну досвідом роботи, наприклад, «Бібліотеки Харківщини працюють по новому», «Робота бібліотек на допомогу виробництву», листівки-плакати «Бібліотека - маяк культури». Виготовлялись фотоальбоми з досвіду роботи.

Мережа бібліотек тих років:

Всього бібліотек всіх систем і відомств - 3263

Міністерства культури - 796

Міські - 49

Районні - 33

Сільські - 551

Для дітей - 73

Протягом одного року здійснюється 159 виїздів у бібліотеки області, відвідано 403 бібліотеки.

Під час виїздів перевіряли виконання планів, достовірність статистичних, текстових звітів, та правильність обліку роботи. Надавались консультації по обліку роботи при відкритому доступі до книжкових фондів.

Науково – методичний відділ Харківської державної обласної бібліотеки у 1967 році організує огляд – конкурс «Краща методична робота у бібліотеках області». У 1968 році Харківська Державна обласна бібліотека для дорослих

спільно з ХДНБ спільно підготували «Поради на допомогу оформленню методичного кабінету районної бібліотеки», в яких представлений досвід бібліотеки Балакліївського району. Наслідком впровадження рекомендацій стає створення в районних бібліотеках методичних кабінетів.

В бібліотеках області проводяться конкурси на звання «Бібліотека відмінної роботи». Кращим бібліотекам надається звання «Бібліотека відмінної роботи».

До кожного виїзду велась спрямована робота. Заступник начальника Управління культури або директор обласної бібліотеки обов'язково проводив інструктаж. Від'їжджаючи вивчають звіти, інформації, довідки попередніх обстежень. Після кожного виїзду працівник бібліотеки свої зауваження записує в картотеку мережі бібліотек на формулярі тієї бібліотеки, яку відвідано. В обласній бібліотеці ведеться картотека контролю за виконанням пропозицій, а сільські та районні бібліотеки ведуть зошити пропозицій та зауважень.

Завершена робота по створенню методичної картотеки «Мережа бібліотек Харківщини».

Проводяться два рази на місяць семінари з політичних питань.

Організуються змагання «за відмінну роботу» кожного працівника бібліотеки.

Проводяться семінари для бібліотечних працівників масових бібліотек по пропаганді технічної книги, пропаганді бібліографічних та краєзнавчих знань серед населення, комплектуванню книжкових фондів бібліотек району, з питань індивідуального керівництва читанням, з питань краєзнавства, вивчення, узагальнення та запровадження передового бібліотечного досвіду, з питань атеїзму.

1970 -1980 роки

Зміни, які відбувалися в політичному житті країни, мов у дзеркалі відбивалися в роботі бібліотек.

Головним критерієм оцінки діяльності бібліотеки було виконання завдань, що стоять перед бібліотекою як ідеологічних, культурно - освітніх та інформаційних закладів.

На початку 70 - х років в колгоспах, радгоспах, на фермах відкриваються кімнати механізатора та тваринника. Тут організували книжкові виставки, видавалася література, оформлювалися бригадні формуляри.

Назви методичних та бібліографічних матеріалів відповідали потребам того часу: «До весняно-літніх сільськогосподарських робіт», «На допомогу масовим бібліотекам під час збирання врожаю», «Пропаганда літератури в період весняно-літніх польових робіт», «Задачі і зміст роботи бібліотек в період збору урожаю».

В ці роки посилюються заходи обласної бібліотеки по виконанню постанов та указів. Тематика заходів: «Робота бібліотек на зустріч виборам у Верховну Раду СРСР», «Пропаганда матеріалів липневих Пленумів ЦК КПРС та ЦК КП України», «Підготовка до 24 з'їзду КПРС», Заходи по виконанню Постанови ЦК КПРС «Про покращання економічної освіти трудящих», «Пропаганда природничо-наукової та атеїстичної літератури», «Інтернаціональне та патріотичне виховання населення», «Робота бібліотек на допомогу трудящим в підвищенні їх ідейно-політичного та виробничо - технічного рівня».

Науково-методичний відділ створює ефективну систему підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Вона включала в себе проведення семінарів, практикумів, шкіл передового досвіду, науково-практичних конференцій для різних категорій бібліотечних працівників: директорів районних бібліотек, методистів, бібліографів, працівників відділів обслуговування. Система аналізування роботи бібліотек цього періоду складається із щорічних статистичних, тематичних аналізів роботи бібліотек, оглядів діяльності за 5 років, які дають різнобічну і різнопланову картину розвитку бібліотек за відповідний період і охоплюють всі напрями та форми діяльності бібліотек.

Тематика заходів: «Упорядкування мережі бібліотек в містах, райцентрах та селищах міського типу», «Аналіз міжвідомчих звітів бібліотек області», «Підсумки республіканського огляду організаційно - методичної роботи», «Робота бібліотек до 25-річчя Великої Вітчизняної війни», «Художня література про Велику Вітчизняну війну», «Координація комплектування книжкових фондів між бібліотеками райцентру», «Стан та основні напрямки пропаганди книги та керівництво читанням», «Методична допомога бібліотекам району в організації керівництва читанням», «Технічні засоби пропаганди книги» та інші.

Одна з форм методичної діяльності - аналіз роботи бібліотек. Мета аналізу – показати головне, нове, передове у роботі бібліотек, що має пропагуватися і впроваджуватися; розкрити причини недоліків, вказати шляхи їх подолання.

Аналіз діяльності однієї бібліотеки проводився на основі плану її роботи, статистичного і текстового звіту, щоденників роботи, читацьких формулярів, протоколів масових заходів, матеріалів перевірок.

Мережа бібліотек 1970-1980 років:

На Харківщині працювала 871 б-ка системи Міністерства культури УРСР, з них:

Обласних - 2

Районних - 28

Міських - 164

Сільських - 601

Дитячих - 76

Населення області також обслуговували:

Профспілкових - 496

Колгоспних - 12

Відомчих - 68

Шкільних - 1273

Бібліотеки Харкова:

Всього - 869
ДНБК - 1
Обласних - 2
Міських для дорослих - 45
Міських для дітей - 38
Профспілкових - 316
Бібліотеки ВНЗ - 21
Технічних - 180
Шкільних - 142 + 8 в інтернатах
Сільськогосподарських - 5
В технікумах - 40
ПТУ - 26
Медичних - 45

В області діяло 245 філій, 586 пунктів видачі, 1277 пересувок, організованих бібліотеками всіх систем та відомств. З них на виробничих ділянках функціонувало 26 філії, 83 пунктів видачі, 812 – пересувок, 105 населених пунктів обслуговувались книгоношами.

Новий етап в подальшому розвитку та реформуванню бібліотечної системи надала постанова ЦК КПРС «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» від 8 травня 1974 року. В постанові було проголошено курс на централізацію бібліотек. Це стосувалося як державних, так і профспілкових та відомчих бібліотек. Міністерство культури розробило положення про централізацію державних масових бібліотек, методику їх переводу на нову систему.

Централізація це - об'єднання бібліотек за адміністративно-територіальним принципом в єдине структурно-цілісне утворення для найбільш ефективного використання бібліотечних ресурсів району або міста. До складу ЦБС входили: центральна районна (міська) бібліотека, районна (міська) бібліотека для дітей та бібліотеки, розташовані в межах адміністративного району (міста) на правах філій.

Центральна бібліотека стала організаційно-методичним центром для бібліотек-філій з єдиним штатом, яка забезпечувала централізоване комплектування і обробку бібліотечного фонду, оперативне надходження нової літератури.

Були визначені й інші завдання удосконалення бібліотечної справи. Зокрема - поліпшення бібліотечного обслуговування дітей та юнацтва, створення республіканських та обласних дитячих і юнацьких бібліотек, базових бібліотек - депозитаріїв для передачі їм дублетної, непрофільної літератури. Були розроблені інструктивно - регламентуючі документи, положення «Положення про відбір літератури для передачі на депозитарне зберігання з фондів Харківської обласної бібліотеки».

В Харківській області централізація мережі бібліотек розпочалася в 1975 році. Результатом масштабної роботи стали створені в області централізовані бібліотечні системи.

З метою підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів з питань оволодіння принципами та методами централізації бібліотечної діяльності були проведені науково-практичні конференції, семінари - практикуми, практикуми, засідання обласної школи передового бібліотечного досвіду: «Удосконалення управління бібліотечною справою в умовах централізації», «Система стаціонарної діяльності бібліотек та упровадження передового бібліотечного досвіду як засіб управління в умовах централізації», «Організація роботи обмінно - резервних фондів у системі єдиного книжкового фонду», «Про стан та задачі з покращення використання книжкових фондів в бібліотеках області», «Наукова організація праці - основа управління бібліотеками на сучасному етапі».

Кожного року обласна бібліотека проводить заняття на базі обласних шкіл передового досвіду: Богодухівської, Лозівської, Балаклійської, Сахновщинської, Первомайської, Вовчанської ЦБС.

В 1971 році почала роботу школа передового досвіду з пропаганди сільськогосподарської літератури на базі Катеринівської сільської бібліотеки

Лозівського району та Мурафської сільської бібліотеки Краснокутського району.

До безперечних досягнень бібліотек - методичних центрів слід віднести систематичну активну методичну допомогу бібліотекам, підготовку та видання для них методичних посібників, виявлення і поширення передового бібліотечного досвіду, підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів.

Науково-методичний відділ приймав участь в розробці цільової комплексної програми розвитку мережі укріплення матеріально-технічної бази і удосконалення культурного обслуговування сільського населення області.

За завданням партійних органів працівники обласної бібліотеки залучалися до перевірки різних питань, не завжди притаманних для бібліотечної роботи. Довідки для Обкому КП України, виконкому Харківської обласної Ради депутатів трудящих, Ради Обласного Управління культури, Обласної Міжвідомчої Ради з питань бібліотечної роботи, Міжвідомчої ради по культурному будівництву, наприклад: «Робота бібліотек по боротьбі з алкоголізмом», «Про стан виховної роботи щодо попередження бездоглядності та правопорушень серед неповнолітніх», «Індивідуальна робота з віруючими», «Підготовка закладів культури до опалювального сезону». З 1974 року почалися перевірки бібліотек щодо роботи по боротьбі з алкоголізмом.

Бібліотеки проводили роботу по пропаганді ленінської спадщини: в усіх бібліотеках діяли ленінські кімнати і кутки; проводились ленінські уроки і читання.

Щорічно науково – методичний відділ проводив обласні курси методистів районних бібліотек Харківської області. Програмою курсів було передбачено 56 теоретичних та 14 практичних годин.

Основною метою 1978 року було закінчити централізацію бібліотечної мережі в заплановані строки; удосконалення системи комплектування; закріплення ролі ЦРБ як інформаційних центрів в загальнодержавній системі науково - технічної інформації, активне використання краєзнавчих матеріалів;

надання допомоги в організації та удосконаленні керівництва читанням різноманітних груп читачів.

1980 - 1990 роки

З 1984 року Харківська обласна бібліотека для дорослих змінює свій статут, і згідно Наказу міністерства культури Української РСР бібліотеці, надається статус Державної обласної універсальної наукової бібліотеки.

Науково - методичний відділ є головним центром по координації методичної роботи в області.

Науково-методична робота була направлена на покращення системи аналізування бібліотечної діяльності, узагальнення та впровадження передового бібліотечного досвіду.

Узагальнювався досвід роботи бібліотек: «Бригадний абонемент на фермі Первомайської ЦБС», «Організація роботи клуба «Тваринництво» Лозівської ЦБС, «Працівникам ферм -зразкове культурне обслуговування» Балаклійської ЦБС, «Організація якісного обслуговування спеціалістів сільського господарства» Сахновщинської ЦБС, «Пересувна бібліотека в дії» Сахновщинської ЦБС, «Практика формування та використання фонду відділу організації та використання єдиного бібліотечного фонду» Лозівської ЦБС.

Проводяться науково-практичні конференції «Кожному населеному пункту - відмінне бібліотечне обслуговування», підготовлено тематичний аналіз «Організація діяльності ЦБС області на допомогу інформаційному забезпеченню потреб виробництва та запитів читачів», обласні семінари, практикуми «Народні університети культури на допомогу літературним факультетам», «Шляхи перебудови та підвищення ефективності роботи бібліотек», «Поліпшення бібліотечного обслуговування населення Харківської області», «Пропаганда національної символіки».

Одним із головних напрямків у роботі бібліотеки цього періоду стає бібліотечне краєзнавство.

Систематично проводилися засідання об'єднаної науково-методичної ради трьох обласних бібліотек.

Починаючи з 1985 року в системі підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області використовувались активні форми роботи: дискусії, зустрічі за «круглим столом», рольові та ділові ігри.

В грудні 1988 року ХОУНБ було організовано обласний клуб професійного та творчого спілкування для директорів ЦБС, відбулася перша зустріч «Бібліотека і час». За роки свого існування на засіданнях клубу розглядалися актуальні проблеми бібліотечної справи, наприклад: «Бібліотека і сьогодення», де були розглянуті питання децентралізації та бібліотечній підприємливості бібліотек в умовах ринкових відносин, «Бібліотека - центр духовного та професійного становлення людини», «Організація бібліотеки в умовах ринкових відносин», «І робота, і свято, і життя», на якому йшла мова про основні напрямки розвитку культури на Харківщині, проблемні питання фінансування бібліотек області, «Сільська бібліотека: проблеми та перспективи», «Книга і сучасність», «Проблеми існування бібліотек та збереження духовності суспільства в сучасних умовах».

Підготовлений проект Статуту Харківського Бібліотечного Товариства.

1990 -2000 роки

24 серпня 1991 року позачергова сесія Верховної Ради України проголосила незалежність республіки, прийнявши Акт проголошення незалежності України.

Затверджуються нові нормативно-правові документи: «Основи законодавства України про культуру» від 14 лютого 1992 року; Закон України «Про мови в Українській РСР» від 28.10.1989 року; Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27.01.1995 року; Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.1997 року №534 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтва, заснованими на державній та комунальній формі власності».

В Україні почалась розбудова української державності, національне відродження і значний внесок у цю справу зробили бібліотеки.

Проведена конференція Харківського Бібліотечного Товариства, розроблений Статут та Програма Харківського Бібліотечного Товариства.

В 1990 роках продовжувалась робота по вивченню історії бібліотечної справи в Харківській області. Вивчення велось за допомогою книжкових джерел та архівних документів. В районах області з цією метою використовувались спогади ветеранів бібліотечної справи, районні газети, архіви.

В рамках підготовки до міжнародного семінару з питань повернення культурних цінностей в Україну була проведена дослідницька робота по вивченню стану мережі бібліотек та бібліотечних фондів в Харкові та області на базі обласного та міського архівів: опрацьовано близько 20 документальних джерел.

З 1991 року в методичній роботі, зокрема в системі підвищення кваліфікації, розпочинаються трансформаційні процеси. Нового звучання набувають система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, розглядаються і впроваджуються у практику роботи бібліотечний маркетинг і менеджмент, удосконалюється робота бібліотек у ринкових умовах.

Проведена паспортизація бібліотек ЦБС області.

В 1991 році науково-методичним відділом була розгорнута робота по організації і проведенню 1 обласного з'їзду бібліотекарів, на якому було затверджено обласний комітет по бібліотечній справі при облвиконкомі. В рамках з'їзду було проведено науково-практичну конференцію «Бібліотечна справа Харківщини: історія та сучасність», присвячену 100-річчю першої народної бібліотеки в м. Харкові.

Великі зміни в суспільстві, протягом 90-х років, відобразилися на діяльності бібліотек. З прийняттям Україною державного суверенітету та поступовим переходом її економіки до ринкових реформ в бібліотеці з'явилося чимало позитивних та негативних змін. Проблеми нової держави створюють проблеми і у бібліотечній справі. Із-за фінансової скрути в державі, скорочується комплектування бібліотек.

Змінились часи, з'явилися нові задачі в роботі бібліотек. Так постає питання щодо діяльності закладів культури Харківської області, перехід на нові форми господарювання, організації дозвілля, соціальної активності та творчих здібностей сільських жителів.

Насправді межі науково-методичної роботи розширилися, з'явилися нові напрямки та завдання.

Зміна спрямованості методичної роботи в країні об'єктивно обумовлено новим державним устроєм. Добре це чи погано, але у зв'язку з процесами децентралізації, політичної і фінансової нестабільності, науково-методична робота все більше перетворюється в різновид консультаційної діяльності. Саме ця форма методичної допомоги підтвердила свою життєздатність і гнучкість.

Завдання методистів залишаються колишніми, можливості - іншими.

В середині 90-х років в області розпочалася децентралізація бібліотечної мережі, відбулася реорганізація та скорочення мережі бібліотек всіх систем і відомств. Децентралізація надала можливість перепідпорядкувати бібліотеки із комунальної власності районних рад у комунальну власність місцевих, селищних та сільських рад. Кількість бібліотек почала скорочуватися. Бібліотечні філії системи Міністерства культури працювали в скороченому режимі роботи: на 0,25, 0,5 та 0,75 ставки.

На жаль, в умовах фінансової скрути значно зменшилась кількість виїздів до ЦБС, якщо в 1976 році було 260 відряджень в бібліотеки області, то в 1990 році 54 виїзди, в 1996 році вже тільки – 3, в 2010 роки -5. Зведено до мінімумів число заходів у системі підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Поповнилася мережа вузівських бібліотек завдяки відкриттю платних недержавних вищих учбових закладів. Значно скоротилась кількість профспілкових бібліотек та бібліотек інших відомств.

На нарадах, семінарах, під час виїздів була надана допомога по основним напрямкам діяльності ЦБС, давались конкретні поради бібліотечним працівникам щодо методики роботи з читачами, запропоновано ефективні форми масової роботи; клуби літературно-мистецького, краєзнавчого

спрямування, літературні вітальні і музичні салони; фольклорні, родинні свята, вечорниці; конкурси знавців української мови і літератури; години правознавства. Орієнтували бібліотеки на популяризацію літератури з такої проблематики, як: історія України, народні символи і символіка: рідна мова і література; народна творчість, народні традиції і обряди; народне мистецтво, народні промисли.

Змінився підхід до підготовки і проведення семінарів. В програмі занять широко використовуються ділові та рольові ігри, конкурси професійної майстерності, дискусії, вікторини.

В ці роки науково-методичний відділ видає такі методично-бібліографічні матеріали: «Джерела духовності», Вип.1; «Давно се діялось колись», Вип. 2; «Спадщина», Вип. 3; «Народні перлини». «Гортаючи сторінки нашої історії» (До 400-річчя від дня народження Б. Хмельницького), «Піввіку назад...» (До 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні), «Просто талант» (До 120-річчя від дня народження Г. Хоткевича - українського письменника, актора, режисера, композитора), «Любіть щирим серцем народ свій» (До 180-річчя від дня народження М.І. Костомарова - історика, фольклориста, етнографа, письменника), «М.С. Грушевський... - найвидатніший український історик, державний діяч, вчений, письменник» (До 130-річчя від дня народження М. Грушевського), «Самовизначення України: від історії до політики» (До 10-річчя Незалежності України); «Не втратити почуття краси добра»; «Гернистий шлях від конституції Пилипа Орлика до сьогодні»; «Методика вивчення читацької думки за допомогою анкетних опитувань».

З 1999 року Харківська обласна універсальна наукова бібліотека виходить у світовий інформаційний простір «Інтернет», що дає змогу змінювати основні вектори методичної роботи.

2000 – 2024 роки

В листопаді 2001 року ХОУНБ провела ювілейну конференцію «Наша історія: 50 років ХОУНБ».

В 2001 році ХОУНБ отримала грант проекту «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)» за фінансової підтримки Посольства США.

З лютого 2002 р. працює центр Інтернет для читачів бібліотеки.

24 червня 2010 року в ХОУНБ в рамках програми «Бібліоміст» відкрито регіональний тренінговий центр. НМВ бере участь у навчанні комп'ютерній грамоті та основам роботи в Інтернет бібліотечних працівників області та міста, а також всіх бажаючих. Розроблено проект обласної програми автоматизації. Підготовлені матеріали для Web-сайту «ХОУНБ».

НМВ надає практичну допомогу бібліотечним працівникам області у використанні технічних засобів.

З метою підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області бібліотекою були проведені засідання обласного клубу професійного та творчого спілкування директорів ЦБС на тему: «Стратегія розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві»; «Бібліотеки Харківщини: досвід, новації, тенденції»; «Бібліотечна школа Інтернет». «Сільська бібліотека: пріоритети розвитку». «Бібліотека. Населення. Місцева влада: Проблеми інформаційного співробітництва».

У 2004 році проведено обласний огляд конкурс «Краща сільська бібліотека», в якому визначено 17 бібліотек-переможців, з яких перше місце посіла Піско-Радківська бібліотека Борівського району, друге – Смирнівська сільська бібліотека Лозівського району, третє місце присуджено трьом бібліотекам – Гетьманівській сільській бібліотеці Шевченківського району, Аполонівській сільській бібліотеці Сахновщинського району та Нікопольській сільській бібліотеці Барвінківського району.

НМВ провів дослідження «Мережа бібліотек Харківської області». У рамках обласної програми «Упорядкування мережі бібліотек області» по створенню бібліотек у сільській місцевості, Харківською обласною державною адміністрацією в 2006 році в області було відкрито 8 сільських бібліотек.

Основними напрямками роботи науково – методичного відділу є консультаційно - методична допомога бібліотекам у вдосконалення їх

діяльності, підвищення кваліфікації та перепідготовка бібліотечних кадрів. Один з найважливіших аспектів діяльності відділу - підтримка і стимулювання інноваційних процесів, що відбуваються в бібліотечній галузі.

Для бібліотек того часу важливо було не тільки вижити, а й стати сучасними інформаційними центрами.

Працівники бібліотек активно включаються в пошук альтернативних джерел фінансування, пошуку спонсорів, проектну діяльність. НМВ брав участь у написанні проектів.

В 2015 році запроваджена «Електронна система моніторингу базової мережі публічних бібліотек України». Проведені тренінги по онлайн звітності публічних бібліотек м. Харкова та Харківської області.

Харківська обласна універсальна наукова бібліотека за підтримки Харківської обласної державної адміністрації та Харківської обласної ради спільно з Харківським регіональним Офісом з підтримки реформи місцевого самоврядування та децентралізації повноважень органів виконавчої влади, Харківським регіональним відділенням Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» провели серію інформаційно-роз'яснювальних вебінарів на теми: «Практичні аспекти реформи місцевого самоврядування»; «Реформа місцевого самоврядування»; «Заклади культури в реформі місцевого самоврядування. Ризики та можливості»; «Децентралізація та заклади культури: досвід Польщі та перспективи реформи в Україні»; «Децентралізація в сфері охорони здоров'я. Міфи та реальність».

Методисти долучилися до реалізації заходів обласної програми «Програма розвитку культури і туризму Харківської області на 2014-2018 роки».

НМВ був проведений обласний огляд конкурс серед публічних бібліотек Харківської області фото флешмоб «Літо на книжкових островах».

Одна з найважливіших реформ, що проводилася в ті часи в Україні, – реформа правоохоронних органів. З метою підвищити обізнаність громадян та

їхнє розуміння реформи Національної поліції України IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обміні) в партнерстві з Міністерством внутрішніх справ України, Міжнародною організацією з розвитку права (IDLO) за фінансової підтримки Бюро з міжнародної боротьби з наркотиками та правоохоронної діяльності Держдепартаменту США (INL) започаткували проект «Моя нова поліція: громадська підтримка реформи національної поліції». Протягом чотирьох місяців (з січня по квітень) методистами було проведено 5 різноманітних заходів. Це були зустрічі «Чому я став поліцейський?», «Моя нова поліція – моя безпека», «Чому я обрав професію поліцейського?», зустріч-користь «Відкрий поліцію для себе» та жива бібліотека «Моя нова поліція – моя довіра». Учасниками заходів з поліцейськими стали понад 300 осіб. Заходи проходили як в стінах бібліотеки так і виїзні заходи (на базі Харківського професійного ліцею будівництва і комунального господарства та на базі Харківської загальноосвітньої школи № 28).

В 2016 році НМВ організований обласний конкурс публічних бібліотек Харківської області на кращу краєзнавчу роботу «Ваш гід – бібліотека».

В січні 2016 року у обласній бібліотеці відбулася зустріч вікіпедистів та всіх охочих зробити українській Вікіпедії, у рамках Всеукраїнського ВікіФлешмобу-2016 та Харківського ВікіМарафону, в зв'язку з 15-річчям виникнення англomовної (першої Вікіпедії) та 12-річчя української.

Протягом наступних років продовжилася робота в напрямку розвитку україномовного розділу Вікіпедії, та за програмою «Вікі-Харківщина», співпраця з місцевими вікіпедистами. Використовуються такі форми інформування: консультації для бібліотечних працівників області з питань написання статей до Вікіпедії, публікація інформаційних повідомлень за темою на сторінках бібліотеки у Facebook, виступи на семінарах для бібліотечних працівників, тренінги для відвідувачів. 20 жовтня 2017 року відбувся тренінг з основ редагування Вікіпедії для працівників управління культури та туризму Харківської ОДА та Харківського науково-методичного центру охорони культурної спадщини. 21 листопада спільно з Центром гендерної культури

пройшов майстер-клас з редагування Вікіпедії, присвячений тематичному місяцю «Пані у червоному», тобто місяць написання статей про видатних жінок у Вікіпедії. В рамках Тижня Харківщини у Вікіпедії працівниками написано статтю «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс імені В.Г. Короленка». Для користувачів бібліотеки, бібліотечних працівників області, користувачів соціальних мереж ведуться публікації інформаційних повідомлень за темою на сторінках бібліотеки у Facebook.

НМВ підготовлені відео інструкції з користування ЕСMaP; інформаційні матеріали на допомогу проведення конкурсу «Ваш гід – бібліотека»; довідки про перейменування населених пунктів, бібліотек та вулиць м. Харкова та Харківської області; інформаційні матеріали про заходи бібліотек з реалізації Стратегії подолання бідності серед населення; інформаційні матеріали про проведення заходів по правовій обізнаності громадян; підготовлені пропозиції щодо організації громад в районах Харківської області; «Стратегія та програма розвитку бібліотечної справи в публічних бібліотеках Харківської області».

Розробили «Положення про Бібліофест до Всеукраїнського дня бібліотек і провели «Бібліотека +» Бібліофест .

Проведені інтерактивні відео майстер - класи для бібліотечних працівників публічних бібліотек «Створення віртуальної книжкової виставки», «Створення фотогалереї онлайн: огляд сервісів, «Audacity. Створюємо власний аудіопродукт», «Відеомонтаж з Windows Movie Maker».

Методисти НМВ проводять конкурси «Публічна бібліотека в Фейсбук. Бути там, де читач».

Підготовлені інформаційні матеріали, практичні поради «Бібліотечні клуби за інтересами: методичні поради бібліотекарю в організації творчих об'єднань користувачів», «Професійний інформаційний пошук в Інтернет для працівників бібліотек», «Бібліотека в INSTAGRAM: де брати ідеї та натхнення», «Сервіс Canva: створюємо власний бібліотечний дизайн, «Віртуальна книжкова виставка як дистанційна бібліотечна послуга», «Створення інтерактивного плакату: Практичний poradnik по користуванню

Genial.ly», Простір традиційних бібліотек - Простір сучасної бібліотеки - фокус-зони.

2022 – 2024 роки

В умовах воєнного стану в Україні, необхідність постійної комунікації та моніторингу роботи бібліотек є одним із пріоритетних напрямів НМВ.

Через воєнний стан, реалізація найважливіших напрямків методичної роботи, професійне навчання переведені в онлайн-формат.

Харківська обласна універсальна наукова бібліотека з перших днів війни проводить активну роботу серед публічних бібліотек територіальних громад області, збирає, вивчає та узагальнює матеріали про війну, інформацію щодо пошкоджень та руйнувань об'єктів культурної спадщини, про стан справ бібліотек, колег Харківщини, які опинилися в зоні активних бойових дій та на окупованих територіях. Постійно підтримуємо зв'язок і допомагаємо бібліотечним працівникам постраждалим в районах бойових дій, які є свідками цих страшних подій.

Харківська ОУНБ постійно проводить онлайн-вебінари, курси та заняття школи професійної майстерності «Діяльність публічних бібліотек у реаліях воєнного стану».

Фахівці відділу надають консультації керівникам та методистам публічних бібліотек області, керівникам бібліотек ТГ, керівникам відділів культури.

Беруть участь у дослідженні Міністерства культури та інформаційної політики України «Публічні бібліотеки України в умовах російської збройної агресії».

За ці роки проведені вебінари: «Необхідні прийоми роботи із зведеними таблицями в Excel. Складання таблиці для форми № 6-НК (зведена)», «Складання звітів форма № 6-НК (річна)», «Користування ЕСМаР, базові навички роботи з програмою Excel», «Складання звітів форма № 6-НК (зведена), форма № 80-а-рвк (річна)», «Зведений звіт про діяльність публічних бібліотек», «Відео-конструктори для створення бібліотечних роликів або

відеоконтенту», «Робота з онлайн-ресурсами», «Публічна бібліотека в Фейсбук. Бути там, де читач», «Проектна діяльність публічних бібліотек», «Особливості застосування дистанційної форми навчання, методичні поради по організації бібліотечних заходів в соціальних мережах», «Планування роботи публічної бібліотеки», «ЕСМАР. Сучасні форми бібліотечної статистики», «Спілкуємося. Вчимося. Практикуємо».

Спеціалісти обласної бібліотеки приймали участь у роботі обласних курсів підвищення кваліфікації, на яких читали лекції, надавали консультації, методичні поради.

В роботі бібліотеки як методичного центру важлива роль відводилась видавничій діяльності. Це методико – бібліографічні матеріали, матеріали з досвіду роботи бібліотек, інформаційні матеріали, практичні поради. Електронні версії розміщені на сайті бібліотеки.

Фахівці відділу ведуть сторінки у соцмережі «Facebook» та в Інстаграм, де розміщують інформаційні і рекламні публікації про бібліотечні події.

Проводили моніторинг та збір матеріалів та фотозвітів бібліотек-учасниць проекту «Польська полиця в Україні».

Фахівцями підготовлені матеріали до участі у фотоконкурсі пам'яток культурної спадщини конкурсі «Вікі любить пам'ятки», «Вікі любить землю». Взяли офлайн участь у підсумковій Вікіконференції 2023 у Харкові.

Неможливо описати всю методичну роботу, яку проводить відділ, скільки позапланових, несподіваних, цікавих завдань...